

קנין ארבע אמות

נתפרסם באזכרה כרך א' עמ' כ"ז, ושם נכתב על מאמר זה: "קונטרס אחד שלם מתוך כתביד (שנמסר לנו מידי אחיו רש"ח קוק שליט"א) בדיון "קנין ארבע אמות", כתוב בסמרוגן אור ליום ג' לסדר ושמרתם את משמרת הקדוש, כ"א סיון תרמ"ג"

א. אמרינן בפ"ק דב"מ (י.): אמר ר"ל משום אבא כהן ברדלא ד' אמות של אדם קונות לו בכ"מ, מאי טעמא תקינו רבנן דלא אתי לאינצויי ומוחבינן עלה מפאה ומנוזיקין, ומשני הגמ': משום דכיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקניה בד' אמות לא ניחא ליה דליקניה, ואמוראי משני התם דבשדה דבעה"ב וברה"ר לא תקינו רבנן ד' אמות, והנה זה בודאי פשוט דפשטות לשון בכל מקום מורה אפי' בשדה דבעה"ב וברה"ר ג"כ, ומאן דמשני דמיירי בסימטא היינו משום דהקוש' לחצתו ולא מסתבר לי לשני' דכיון דנפל גלי דעתיה דכבעינן למימר לקמן, ומאן דסבירא ליה דאמרינן סברת גלי דעתיה בודאי אין לו מה שילחצנו להסיר פשטות לשון בכל מקום וסבירא ליה דגם בשדה דבעה"ב וברה"ר ג"כ קני ד' אמות, והנה חל עלינו חובת ביאור לבאר במאי פליגי? דהנה זה ודאי דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ג"כ וכן ד' אמותיו דין חצר יש להם בזה, וכמו שהוכיח בט"ז ח"מ סי' רס"ח ולפ"ז צריך לפרש דהא דאמרינן כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בד' אמות לא ניחא ליה דליקני, היינו שמתכוין שלא לקנות, וביאור דבר זה יתבאר לקמן בסע"ד, וזה בודאי לכו"ע דבע"כ לא קנה, אלא שצריך להבין דכיון דהוא עומד בתוך הד' אמות וד' אמותיו קונות ליה א"כ מה מזיק ליה בקניתו מאי דאמרינן דכיון דנפל גלי דעתיה וכו' (ומצאתי שהעיר כן בס' שם אריה) הא הוי דברים שבלב ודברים שבלב אינן דברים? וע"כ צריך לאמר עפמש"כ הרמ"א בח"מ סי' ר"ז סעי' ד' בהגה דבאומדנא דמוכח וידוע לכל דברים שבלב הוי דברים וצריך לאמר דגם הכא הוי אומדנא דמוכח וידוע לכל, ועכ"פ צריך להבין איך הוי אומדנא זאת גלו' ונכרת לכל ע"י נפילתו ונכין בזה שורש עצם אופן פלוגתתם דפליגי בסברא ובמילתא דטעמא.

ב. ונראה לענ"ד טעם פלוגתא זאת דתלי' במאי דאיפלגו אמראי אליבא דתנאי לקמן בב"מ (דף קיח.) בהבטה בהפקר אי קני, דאיכא למ"ד דקני ואיכא למ"ד דלא קני, והנה התוס' בריש ב"מ בד"ה דבראי' בעלמא לא קני הקשו היכי קאמר הכא בפשיטות דאי תני אני מצאתי' הוי אמינא מאי מצאתי' ראיתי' אע"ג דלא אתאי לידיה בראי' בעלמא קני תני כולה שלי דבראי' לא קני והא באמת איכא למ"ד דהפקר קונה בהבטה דהיינו ראי' בעלמא, ותירצו דלהבטה צריך לעשות מעשה כל דהו כגון שגדר גדר קטן, ובשמקו"ב כתב דהבטה צריך איזה טירחא, ובאמת ה' נראה לכאורה לענ"ד ליישב קושייתם מהבטה בהפקר עפמש"כ בחידושי הרשב"א בב"ק (כט:): דהגבהה קונה בלא כונה ג"כ והוי כחצרו של אדם דקונה שלא מדעתו משום דנראה דסבירא ליה לרשב"א דידו לא בעי' כונה, וכסברת המהרי"ט בפלוגתתו עם המל"מ בפ' י"ז מה' גזילה ואבידה ה"ה ובמהרי"ט ה"א סי' קנ"א, וסבירא ליה להרשב"א דהגבהה כיון דכולה בתר ידו גרידא חשיב כאילו הוא בידו וידו קונה שלא מדעתו וכסברת המהרי"ט כן נראה לענ"ד כביאור דברי הרשב"א ז"ל, עכ"פ מדבריו של רבינו למדנו דהגבהה קונה אפי' בלא כונה, והנה הבטה בהפקר אפי' למ"ד דקנה מ"מ צריך כונה, וכן נראה מדברי הרשב"א המוכח בשמקו"ב, ואף שהביא שם בשם איזה תוס' דסבירא להו דהבטה בהפקר לא בעי' כונה מ"מ נראה דלא ברירה ליה הא מילתא, ולקמן יבואר עוד בסעד"ש, דשפיר סבירא לן דאפי' מאן דסבירא ליה דקני הבטה בהפקר מ"מ בענין כונה, ולפ"ז מיושב שפיר קושיית התוס' דלפי מה דמסיק בגמר' דבתר דתני כולה שלי מוכיחין מהכא דמאי מצאתי' הגבהתיה דכיון דקיימא לן דהגבה לא בעי' כונה ש"מ דפי' לשון

מצאתי סובל מצאתיה דהיינו הגבחהתי בלא כונה א"כ אי הוי אמינא דמאי מצאתי ראייתי הוי אמינא נמי הכי דמאי מצאתיה — ראייתי בלא כונה, ובאמת קיימא לן דהבטה בהפקר דהיינו ראי' בעי' כונה, לזה קאמר דתני כולה שלי לאשמועין דהכי מייירי בהגבחה דדוקא הגבחה קונה בלא כונה אבל ראי' דהיינו הבטה בעי' כונה, ובוה ידוקדק לשון הגמר' דקאמר הוי אמינא מאי מצאתי ראייתי אע"ג דלא אתאי לידיה בראי' בעלמא קני, דלכאורה מה דחזר ואמר בראי' בעלמא קנה נראה כשפת יתר דכבר כתב מאי מצאתי ראייתי ולפי דברינו מיושב שפיר דהכי קאמר: דהוא אמינא מאי מצאתיה ראייתי, אמנס הרי יש ראי' דשפיר מקרי מצאתי ואתאי לידיה בהאי ראי' והיינו בהבטה בכונה, לזה קאמר: ואע"ג דלא אתאי לידיה דהיינו בראי' דלא אתאי לידיה כלל שהיא בראי' בעלמא פי' ראי' גרידתא בלא כונה, ע"ז קמ"ל כולה שלי דדוקא בהגבחה קונה בלא כונה אבל לא בראי', ואמנס אף שקושייתם אפשר ליישב, עכ"פ דברי התוס' והשימקו"ב בתירוצם מוכרחים המה דהבטה לא קני אם לא בטירחא כל דהו, דאל"כ הכא גבי נפל על המציאה לא ליגרע עכ"פ מהבטה, אלא ודאי צריך לאמר דהבטה בעינן איזה קצת טירחא, ואע"ג דהנפילה היא ג"כ קצת טירחא, מ"מ חכמינו הבקאים בשיעורים שיערו דבעינן טירחא יותר גדולה מעט מנפילה, ודבר זה לשער בדקות כזאת אינה מסורה רק לחכמים וכן הוא בשימקו"ב, דטירחת הבטה אע"פ שהיא מועטת מ"מ צריכה שתהי' גדולה מעט מנפילה (עיין שם).

ולפ"ז שפיר נראה לתלות הך פלוגתא בהכי בין ל"ק לל"ב אי אמרינן כיון דנפל גלי דעתיה וכו' או לא, דכבר ביארנו לעיל דבעינן בזה אומדנא דמוכח א"כ לישנא קמא דסבירא דאמרינן כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בד' אמות לא ניחא לי דליקני, היינו משום דסבירא ליה דהבטה בהפקר קנה וא"כ כיון דראה את המציאה דהיינו הבטה ואחר כך להשלים גמר הבטתו עוד עשה קצת טירחא ונפל עליה בודאי אומדנא דמוכח הוא דהאי דנפל עליה להשלים הבטתו הוא צריך וניחא ליה ליקנות בנפילה זו דהיינו בתורת הבטה בהפקר, וההבחנה שצריך להבחין דאותה קצת טירחא דבעינן בהבטה צריכה עכ"פ להיות גדולה יותר מנפילה כבר ביארנו דכבר זה מסור לחכמים ולא לכל אדם לחלק בחילוקי שיעורים דקים כאלה, וזה האיש בודאי כיון שראינוהו שהביט וגם נפל אמרינן דבודאי אינו בקי בשיעורי דרכנן בטירחות וסבר כי אם יפול יטול זה החפץ בתורת קנין, ולדידיה מיושב שפיר מה שהעיר בשימקו"ב דלמה ליה למיתני "ראה" את המציאה מאי אירי' ראה או לא ראה? ולפ"ד שפיר מדוקדק דכיון דראה את המציאה דהיינו הבטה ונפל עליה דהיינו טירחא המועלת לפי דעתו של זה הנופל ומשום הכי לא קנה דגלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בד' אמות לא ניחא ליה דליקני ונפילתו אינה מועלת ליה כמבואר, ואולם לישנא אכתרא דנאד מהאי טעמא דגלי דעתיה סבירא ליה דהבטה בהפקר לא קני כלל ואפי' בטירחא נמי לא קנה וכיון שאין לזה לראיתו ולנפילתו שום חלק ושם וזכר כלל בקנינים בודאי לא מסתברא כלל לאמר דאיהו מגלי דעתיה בנפילתו דניחא לי' דליקני בנפילתו ולא בד' אמות, וכי ראינוהו שעשה שום מעשה של קנין שיהי' נחשב עכ"פ קנין אפי' לפי דעה שאינה בקיאה כ"כ בשיעורי דקדוקי חכמים? וא"כ לא הוי בזה אומדנא דמוכח, כלל, ואפי' אם נאמר דזה האיש מתכוין לקנות בנפילתו מ"מ לא הוי אומדנא דמוכח והוכחה גלוי ונכרת לכל והוי דברים שבלב דאינן דברים, ומשום הכי סבירא ליה דמוכרחים לחלק דבשדה חבירו וברה"ר לא תקינו ליה רבנן ד' אמות, דאי אפשר ליה בטעמא דגלי דעתיה וכדכתבינא.

ג. ובוה יתיישב לנו דברי הרשב"א המוכח בשימקו"ב בשם איזה תוס' שתירצו על מה שקשה אהא דתנן בפ"ד דשקלים (ד, א) ומיתנין לה בשילהי דב"מ (קיא,): שומרי ספיחי שביעית נוטלין שכרן מתרומת הלישכה ר"י אומר הרוצה מתנדב הוא ושומר חינם ואמרו לו חכמים אם אתה אומר כן אין עומר ושתי הלחם באים משל ציבור, ואמרינן התם: מאי לאו בהא קמפלגי דמר סבר הבטה בהפקר קנה ומשום הכי נוטלין שכרן דאם לא הרי זוכין לעצמן בשמירתן ואינן באין משל

צבור ומשום הכי נוטלין שכר דלהוי ידן כיד הקדש ומר סבר הבטה בהפקר לא קנה ולכי מייתי ציבור קא זכו בהו, והקשה הא קיימא לן דכל המחזיק בהפקר בעי כונה לזכות, א"כ מה בכך שהבטה בהפקר קנה מ"מ יתנדב ולא יתכון לזכות ולעולם ישמור חנים (עיין שם מה שתיריך). ועוד הביא בשם איזה תוס' דסבירא להו דהבטה בהפקר קנה אפי' בלא כונה לזכות* והבאנו דבריהם לעיל אות ב', ולכאורה קשה דמב"ק (כט:): מוכח להדיא דהבטה בהפקר בעי כונה ובלא כונה לא קני כלל, דמשני רב אשי התם אהא דאמר ר' אלעזר אמתניתין דההופך את הגלל ברה"ר וכו' חייב בנזקו וא"ר אלעזר לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהם אבל לא נתכוין לזכות בהם פטור אלמא מפקיר נזקיו פטור ואוקמה רב אשי כשהפכה לפחות משלושה ופירש רש"י וז"ל: דכיון דלא נתכוין לקנותו דליכא לחיוביה משום ממונו משום כורח כו' ומיהו היכי דנתכוין לזכות מחייב משום ממונו דאיכא למ"ד דהבטה בהפקר קונה בלא הגבהה (ורש"י אזיל לשיטתיה כפ"ג

* מ"מ עוד אין דעתי נוחה כזה דמ"מ עוד יש להקשות שהרי אפי' אם נאמר דמהני הבטה בהפקר בלא כונה ויתנו ליה דין חצירו דמהני אפי' שלא מדעתו הכי נמי תועיל הבטתו אפי' שלא בכונה, מ"מ קנין בע"כ שיקנה אע"פ שהוא רוצה שלא לקנות בודאי לא מציינו, וגם חצירו אינו קונה ליה אלא שלא מדעתו אבל בעל-כרחו לא אשכחן, וא"כ אכתי קשה יתנדב ויכון שלא לקנות דבאופן כזה בודאי שלא יקנה בהבטתו בע"כ היכי שאינו רוצה? וצ"ע, ואולי אפשר דזה קשה שיתכון בכל שעה שלא לקנות דאם ימנע פ"א להתכוין הלא תקנה ליה מדין הבטה שלא בכונה לפי דברי התוס' ול"ק אלא אם נאמר דבעי כונה, והמל"מ תריך כפ"ד משקלים ה"ו דמעיקרא כד ס"ד דפליגי בהבטה בהפקר מ"מ סברינן דלכו"ע חיישינן שמא לא ימסרם יפה והיינו משום דחשדינן להו ה"נ חשדינן ליה שמא לא יאבה שמוע לנו ויכוין לזכות ע"ש, ולכאורה קשה לפי דבריו למה לא מוקים הש"ס כב"מ דאיפלוגו בהכי דר"י דסבר מתנדב ושומר חנים סובר דלא חשדינן ליה שיתכוין לזכות ורבנן סברי דחשדינן ליה שיתכוון לזכות ולא יבואו משל צבור לכן נותנין להם שכר כדי שתהא ידם כיד הקדש והפלוגתא דקנין הוא קודם בזמן מהפלוגתא דחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, וה"ל לאורווי בה, אמנם נראה לענ"ד דלא קשי מדי דודאי לא שייך זה להקשות דלוקמי בהכי אלא אם נאמר דאם יפלוגו בהכי יהיו שוין כדבר אחר אבל אם יסבב פלוגתא זאת עוד פלוגתא אחרת אפושי בפלוגתות למה לן? והנה זה בודאי אם נימא דפליגי בחשדינן להו שמא יתכונו לקנות ע"ז אי אפשר לנו לאמר דכו"ע סבירא להו דלא חיישינן שמא לא ימסרם יפה דא"כ מאי טעמא דת"ק דמה בכך אם יקנה מ"מ הרי ימסור להם יפה וסוף סוף יבואו משל ציבור, אלא ע"כ צריך לאמר דכו"ע סבירא להו דחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה ומשום הכי רבנן דחשדי להו שמא יתכונו לזכות לכן צריך ליתן להם שכר דלהוי ידם כיד הקדש דאי לאו הכי לא יבואו משל ציבור שהרי יזכו ולא ימסרם יפה יפה, ור"י לא חייש להכי דמה בכך שלא ימסרם הלא אין אנו צריכים למסירה זו מפני שלא זכה בה מעולם וזה קשה מאוד דנימא דר"י דסבירא ליה דאין חשוד כלל אפי' לזכות בה לכתחלה שלא יפסל ע"י זה עצם הקרבן שהרי יוכל למסרם מ"מ ישמור צווי ב"ד ולא יכון לזכות והלא ק"ו הם הדברים שאם יזכה זה בודאי דלא שייך למיחש שמא לא ימסרם יפה אם יאמרו ליה ב"ד שצריך למסור בלב שלם ואם לאו יהי הקרבן פסול, א"כ לר"י כיון דס"ל דלא חשדינן ליה שמא יזכה בודאי סבירא ליה דלא הוי חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, ות"ק ע"כ ביארנו דס"ל דחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה וכמש"כ א"כ הרי תהי' מחלוקת כפולה דאיפלוגו בחשדינן לזכות וגם בחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה ואפושי בפלוגתא למה לן, הלא עדיפא משנינן דפליגי בחיישינן שמא לא ימסרם יפה, וכו"ע סבירא להו דחשדינן להו שמא יתכונו לזכות וכמש"כ המל"מ וזה בודאי לא קשה דמאן דסבירא ליה דחשדינן להו לקנות מ"מ יסבור דלא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה שאע"פ שרוצה שמידו יתנהו להקדש מ"מ באופן דמיפסל הקרבן בודאי ציית דינא.

דכתובות ובפ"ק דקדושין דהגכה בעי' ג' טפחים) כפ' הבית ועלי' עכ"ל, ראינו ברור שטעם קנין הפיכת הגלל בפחות משלשה הוא מטעם הבטה ור' אלעזר מחלק בין נתכוין לשלא נתכוין אלמא דהבטה בהפקר בעי' כונה, וצ"ע לכאורה, אמנם אפשר לישב עפמש"כ התוס' שם בד"ה אלא אמר רב אשי וכו' דהכא מיירי דהוי האי גלל בכליו וקני ליה כליו אי נמי כגון שמגביה בידו** דקני לה בידו אפי' בפחות מג' כדמוכח בכתובות פ' (לא.), א"כ איכא למימר דגם התוס' המובא בשמקו"ב בשם הרשב"א גם הם יפרשו דברי הגמ' בהכי שהניחם בתוך ידו, וסבירא להו דידו בעי' כונה בסברת המל"מ ומשום הכי קמפליג הגמ' בין נתכוין לשלא נתכוין, א"כ לא ישאר לנו מהקושיא אלא כיון דסבירא להו דהבטה בהפקר קונה בלי כונה א"כ למה לי כונה בידו אפי' לא כיון מ"מ לא תגרע מהבטה גרידתא דקניא ג"כ בלא כונה לשיטתם, ע"כ צריך ליישב דבריהם עפמש"כ באות ב' דמאן דסבירא ליה הבטה בהפקר קונה ע"כ סבירא דראיתו ונפילתו הוי הוכחה גמורה ואומדנא מוכח שרוצה לקנות בהכסתו וסבירא ליה סברת גלי דעתיה, א"כ ה"נ לא קשי' דזה שהניח לתוך ידו אע"פ שאינו מתכוין מ"מ נקנה ליה בהבטה דכיון דנתן לתוך ידו גלי דעתיה דכידו ניחא ליה דליקני בהבטה לא ניחא ליה דליקני, ולפי מה שנבאר עוד בס"ד דלקמן יבואר דבכה"ג דהכי כו"ע מודי דמהני גלי דעתיה א"כ הכא כיון דנתן לתוך ידו לא קנה עד שיתכוין לקנות דאז תקנה ליה ידו וכסברת המל"מ וקודם שנתכוין לא מצי לקנות אפי' בהבטה דהא גלי דעתיה דבהבטה לא ניחא לי דליקני, ולפי דברינו יש ליתן טעם להרשב"א דמשום הכי לא סבירא ליה כהתוס' שהביא דהבטה בהפקר קונה בלא כונה משום דלטעמיה אזיל, והוא ע"פ שהבאנו דבריו לעיל (אות ב) בחידושינו לב"ק (כט) דסבירא ליה דהגכה קונה בלא כונה ג"כ ואמרנו שם כביאור דבריו דחשיב ליה בידו כיון דידו מעמדת את כל הגבהתו חשיבא כאילו כולה בידו וסבירא ליה דידו קונה בלא כונה ע"ש, וא"כ לטעמיה דידו קונה בלא כונה ג"כ לא ס"ל לשינויי כמו שתירצו בתוס' דמיירי בהגביה בידו ולכן קונה אפי' בפחות מג"ט דקשה ליה דא"כ מאי מפליג בין נתכוין לשלא נתכוין הא אפי' בלא כונה ג"כ קניא ליה ידו, וזה לא ניחא ליה לדחוקי דמאי שלא נתכוין דהיינו נתכוין שלא לזכות דנראה ליה דוחק וכמש"כ המל"מ דזה דוחק נגלה, ע"כ בחר לו דרך סלולה שבחר ליה רש"י ז"ל ופי' דהכא משום הבטה נגע בה וא"כ אי אפשר ליה לאמר כדברי התוס' שהביא דהבטה לא בעי' כונה דהא קמן מפליג בין נתכוין לשלא נתכוין וש"מ דאם לא נתכוין לא קנה בהבטה.

עכ"פ עפ"מ שכתבנו דתלי' פלוגתא דהבטה בהפקר בפלוגתא דב' שינויי דב"מ תרצנו בזה הקושי' על התוס' המובא בשם הרשב"א בשימקו"ב דב"מ.

ד. ולפמש"כ יתיישב לנו קושית המל"מ פ"ב מה' זכ"י ומתנה ה"ט על הטור דעל מה דכתב הרמב"ם שם הבונה פלטרין גדולים בניכסי הגר ובא אחר והעמיד להם דלתות קנה האחרון ע"ש הטעם, וכתב המל"מ דהטור סי' הע"ר כתב בשם הרמ"ה דאפי' היו הלכנים של הגר והגביה זה בבנינו מ"מ לא קנה משום דכיון שבנה גלי דעתיה דבבנין ניחא ליה דליקני ולא בהגבהה והסכים

** ראינו להעיר על מש"כ המל"מ פי"ז מה' גזילה ואבדה ה"ח כמה שחלק שם על תשו' מהרי"ט סי' קנ"א דסבירא ליה למהרי"ט דידו חשיבא כחצירו וקנייה ליה שלא מדעתו והשיג ע"ז המל"מ דהרי הכי מיירי ע"פ דברי התוס' דהפך הגלל בידו וקמפליג בין נתכוין ללא נתכוין ש"מ מהכי דידו בעי' כונה וזה יחשוב שם לדוחק לפרש מאי לא נתכוין היינו נתכוין שלא לזכות (עיין שם), אמנם לפע"ד נראה דמדברי התוס' קשה יותר דהרי בחד שינוייא משני דמיירי בגלל וכליו ודאי מדין חצר קניא ליה וחצר הרי קיימא לן דקני שלא מדעתו וא"כ קשה ג"כ למה מפלגי הכא בין נתכוין ללא נתכוין וצ"ע, ואפשר דע"כ נוכרח לקבל דוחק של המל"מ אליבא דמהרי"ט ולאמר מאי לא נתכוין היינו כוון שלא לקנות וא"כ לא קשה ג"כ קושית המל"מ על המהרי"ט מידו וכמו כן לא קשה על התוס' המובא בשימקו"ב בשם הרשב"א מהבטה בהפקר.

לזה, משמע דסבירא ליה דאמרינן גלי דעתיה בקנינים והוא כל"ק דב"מ הנ"ל ובס"ח פסקינן דלא מהני גלי דעתיה בענין אם נפל על המציאה במקום שד' אמות קונות ליה דאמרינן דקנה והיינו משום דלא אמרינן כיון דנפל גלי דעתיה וכו' וא"כ קשי' פסק אפסקא? ולפ"ד באות ב' יתישב היטב דכל עצם טעם דלא סבירא לן גלי דעתיה וכו' משום דס"ל הכטה בהפקר לא קנה וא"כ לא הוי גלי דעתיה וכמבואר לעיל אשר לפ"ז יתורץ מה שהעיר בשמיקו"ב בב"מ על הפוסקים כיון דסתמא דגמר' ס"ל האי שנויא דכיון דנפל גלי דעת' וכו' דהכי משני סתמא דגמר' ואמוראי הוא דפליגי עליה התם דמשני דלא כסתמא דגמר' — איך נעזוב פסקא דסתמא דגמר' ונתפוש דברי אמוראי היחידים? גם זה א"ש דהרי כל טעמי דשינויאי קמא הוא משום דס"ל דהבטה בהפקר קנה וכיון דאנן קיימא לן ומסקינן הלכתא דהבטה בהפקר לא קנה א"כ לא הוי כאן גילוי דעת' דמוכח כלל והוי דברים שבלב, לכן קנה בד' אמות במקום שד' אמות קונות ליה ומשום הכי פסקינן בס"ח דקנה, נמצא מאי דנאדינן מטעמא דגלי דעת' דבנפילה ניחא ליה דליקני בד' אמות לא ניחא ליה דליקני אינו מפני שסברת גלי דעת' אינה מבוררת לנו דודאי גילוי דעת מילתא הוי, אלא משום דבב"מ גבי נפל אמרינן דלא הוי גילוי דעתא כלל משום דסבירנן שאין בנפילתו זכר כקנין, אבל הכא סתם מי שבונה פלטרין אדעתא להעמיד דלתות הוא בונה ובודאי אנן סהדי ומוכח שפיר דדעת' להעמיד דלתות כיון שבונה הפלטין ובודאי שייך שפיר הכא למימר דכיון שבנה אמרינן בדדעת' היה להעמיד דלתות לא שקדמו זה אמהינן גלי דעת' דבגמר בינינו ניחא ליה דליקני בהגבתו לא ניחא ליה דליקני.

ה. ויתישב נמי עפ"ז דברי הטור ח"מ סי' ר' סעי' י"ג בהכניס הלוקח את החמורים לכיתו עם התבואה שעליהם אותה משיכה אינה כלום וכו' וכתב בשם הראב"ד דאפי' מדד לוקח על החמורים לא קנה שלא נתכוין במשיכה ולקנות במדידה זו וכתב הטור ע"ז ולא מסתברא ונראה לענ"ד טעמיה משום דס"ל דהוי דברים שבלב ואינן דברים, והקשה המ"מ בפ"ד ממכירה ה' ה' דבטור יו"ד סי' קל"ב גבי דין מוכר יין לעכו"ם כתב הטור דאם הגביה העכו"ם על מנת לקנות מקודם שמדד היין כבר קנה, ואחרי כן אע"פ שמודד ונוגע ביין מ"מ מותר לישראל ליקח ממנו דמי היין, שברשות העכו"ם נאסר וכשמכר ליה התירא קא זבן ודמי יין כשר קא שקיל מיניה, ומשמע מדברי הטור וב"י שם דדוקא אם הגביה העכו"ם תחילה בפירוש ע"מ לקנות ולא חשב מענין מדידה כלל אבל אם הגביה לצורך מדידתו לא קנה משום דלמדידה קמכוין ומשום הכי לא קנה וזה סותר דברי הטור ח"מ סי' ר' הנזכר שכתב שם על דברי הראב"ד דאמר לה להך סברא שלא קנה משום שנתכוין למדידה דלא מסתברא וכאן סתר לנו משנתו וכתב כן הוא בעצמו? ובפשיטות נראה ליישב דהתם דכתב דלא מסתבר לא פסיקא לי' מילתא כולי האי והכא משום חומרא די"נ אחמיר אמנם זה דוחק, לכן נראה לפענ"ד ליישב לפר' באופן מרווח דאדרכא יש צד לאמר דהיא הנותנת משום דס"ל להטור דלא כהראב"ד אתי שפיר טפי דלכאורה יש לדקדק קצת דלמה הכא בח"מ תפס לשון משיכה בקנין המדידה ובטור יו"ד לשון הגבהה, וצריך לאמר דהתם ביו"ד בקנין משיכה לא שייך לאשמעינן כלל, דודאי אם נימא דהעכו"ם קונה בקנין משיכת המדידה בודאי אסר היין שהרי כשהוא מושך במדידתו הוא מנענע ונאסר בקשקושו לכן צריך שיהיה הקנין קודם למדידה דהיינו ההגבהה שקודם המדידה והשתא אם איתא דהיי' הטור סובר כהראב"ד דמשיכה כיון שהיא במדידתו לא קנה אז היה קשה קצת על הטור דלמה אמר דבעינן דוקא שיגביה מקודם ע"מ לקנות קודם שי' לו שום עסק במדידתו הא אפי' אם הגביה בהגבהה שצריך למדידה מ"מ הא הבאנו לעיל (אות ב' וג') דעת הרשב"א בחידושו בכ"ק דהגבהה לא בעי כונה כלל א"כ למה לא יקנה אע"פ שאינו מתכוין לקנות בהגבהה זו? אבל כמה דכתב הטור דלא מסתבר ליה דברי הראב"ד דלא ס"ל כותי' אתי שפיר דהרי ס"ל לפי"ז דהיכי שיש לפניו שני קנינים אם אנו רואים שהוא עשה את המאוחר אמרינן בזה דגלי דעת' דבמאוחר ניחא לי' דליקני ולא במקדם אפי' לפי מה דלא ס"ל כל"ק דב"מ וכמו שפירשנו, וא"כ א"ש דכיון דס"ל להטור

דלא כהראב"ד אם כן ס"ל דקונה העכו"ם את היין במשיכת מדידתו וא"כ כיון שמושך במדידתו אמרינן גלי דעי' דבמשיכה ניחא ליה דליקני בהגבהה לא ניחא ליה דליקני וכיון שהוא קונה במשיכת מדידתו הרי נאסר היין וכמ"ש. וע"כ ס"ל להטור יו"ד דלא הוי שריותא אא"כ הגביה העכו"ם בפירוש ע"מ לקנות מקדמת דנא, דאז לא שייך כלל סברת גלי דעתי' אבל בלאו הכי הוי אמינא גם לדידיה גלי דעתי' וכמ"ש.

ו. ומיושב בזה קושית המחנה אפרים על המל"מ על השו"ע ח"מ דבסי' רס"ח הנזכר לא פסק דגלי דעתי' ובסי' קצ"ח פסק בענין מסירה גבי ספינה שמצד הדין כשהיא עומדת ברה"ר ניקנית במסירה ומסירה מבואר דמהני אפי' שלא מיד ליד מ"מ אם היתה הספינה עומדת ברה"ר, והמוכר לא אמר ליה כלום ובא הלוקח והתחיל למשכה לרשותו לא קנה עד שימשכנה מכל הרה"ר ויביאנה למקום שמשיכה קונה שם אע"ג דבכלל משיכה הוי מסירה ודאי כיון דנטול בידו הוי מסירה מ"מ לא קנה בתורת מסירה משום דכיון שמשך אמרינן גלי דעתי' דבמשיכה ניחא ליה דליקני ולא במסירה, וא"כ הרי פסק כסברת גלי דעתי' דלא כבסי' רס"ח, ולפי' מיושב שפיר דעיקר טעם מיאון הפוסקים בסברת גלי דעתי' משום דס"ל דהבטה אינה קונה בהפקר וא"כ אין כאן גילוי דעתי' כלל אבל היכא דהוי גילוי דעתי' דמוכח דהיינו שיהי' הקנין האחרון קנין גמור בוודאי דלא גרע מהבטה בהפקר למאי דס"ל דקנה וא"כ הכא כיון שגלי דעתי' דניחא ליה לקנות במשיכה ולא במסירה אין לנו שום טעם וסברא לאמר דלא יועיל גילוי דעתי' זה שלא יקנה במסירה כיון דקנין. משיכה הוי קנין גמור ומועיל ע"כ לא קנה עד שימשכנה למקום שהמשיכה קונה בו.

ז. ונראה להעיר אהא דאמרינן בכ"מ דאמרינן גלי דעתי' דבהכי ניחא ליה דליקני ובהכי לא ניחא ליה דליקני ואנו אומרים שבכל מקום שיש לפנינו שני קנינים אחד מוקדם ואחד מאוחר אע"פ שהקנין המאוחר צריך הוא לעשות לרגל מלאכתו אפי' אם לא יקנה ביה וכמו דאמרינן גבי פלטרין בטור ח"מ סי' ער"ה וכן גבי ספינה במסירה ומשיכה בסי' קצ"ח, וכמו כן כתבנו לדמות ג"כ ביו"ד סי' קל"ב, וצ"ע איך הוי זה גילוי דעתי' דלא ניחא ליה בהקנין הראשון ע"י עשיתו הקנין השני כיון שהוא צריך לעשות אף בלא קנינו? וביותר הדבר קשה ותמוה גבי חצר דמשמע ג"כ דאם יהי' ליה קנין אחר שצריך לעשותו אפי' דרך מלאכתו מ"מ אם יעשה הקנין השני אמרינן ג"כ סברת גלי דעתי' (כגון גבי פלטרין צריך הוא לבנות בלאו הכי ג"כ, וכן גבי ספינה צריך בלאו הכי למושכה לרשותו), והרי חצר קונה ליה שלא מדעתו ואינו מועיל שלא לקנות רק אם יתכוין שלא לקנות, וצריך להכין איפה בא בזה האות והמופת שמתכוין שלא לקנות? לכן נראה לענ"ד להעיר דטעמא דמלתא דאמרינן דכ"מ דאמרינן היכי שאנו רואים שעושה שום אדם חזקה או שום קנין בדבר של הפקר אמרינן בבירור שהוא שלו ואפי' אם תפס אחר ממנו מוציאין אנו מידו, וצ"ע למה לא יכול המוחזק לאמר ליה כיון דקיימא לן דבכל הקנינים בעינן כונה יאמר לו המוחזק לאייתי סהדי שכינות ואיך מוציאין אותו מידו? ע"כ. צריך לאמר דדבר זה הוי כעין חזקת אנן סהדי המוכח בפוסקים דדבר שהוא ברור לנו וידוע שכן הוא אמרינן כמו חזקה דאנן סהדי על אמיתתו, וה"נ כיון שהוא רוצה לקנות וצריך לזכות בזה כשאנו רואים אותו שהוא עושה קנינו אמרינן בוודאי דאנן סהדי שהוא מתכוין לקנות בזה וכן ה"נ גבי חצר אמרינן שלא יעשה דבר המפריע מקנינו כיון שהוא צריך לקנינו ואנן סהדי בזה שאין דעתו שלא לזכות, והשתא ברירא לן מילתא בטעמי' במה שהערנו איך נחשב זה גילוי דעתי' כיון שהוא צריך לאותו הקנין אפי' דרך מלאכתו ולפי' א"ש כיון דבעצם הדבר מסופק אלא משום דאנן סהדי דבודאי לא ישחית את נחלתו ויעשה את הקנין במה שהוא מועיל לו ולא במה שמפריעו א"כ אין אנו יכולים להעיד אלא היכי שאין לפני כ"א קנין זה ותו לא, דבודאי כיון שהוא רוצה לקנות ועושהו — בודאי יתכוין לקנות ביה, אבל היכי שיש לפנינו עוד קנינים אחרים מאוחרים שפיר פסקה עדותנו בזה דמנ"ל לאסודרי שמתכוין ורוצה הוא לקנות בקנין זה, שמא כונתו לקנות בקנין האחרון.

וא"כ תו אין לנו חזקת אנו סהדי להוציא מיד המחזיק התופס. וכן גבי חצר נמי דאי לאו החזקה דאנו סהדי היי יכול המוחזק לטעון שמא נתכונת שלא לקנות אלא משום דאנו סהדי והכא כיון שיש לו קנין אחר שוב אין אנו עדים בדבר זה ולא מצינו לאסהודי.

ח. ולפי"ז יש להעיר דכיון דהעלינו הכא דכל עצם עיקר סברת גלי דעת"י אינו אלא דמטעם ספק אין אנו יכולים להוציא מיד המוחזק. א"כ צריך עיון אמאי דאמרינן בב"מ גבי נפל עליה דכיון דנפל גלי דעת"י דבנפילה נחא ליה דליקני וכו' הא הכא הוי הוא המוחזק ואיך נוציא מידו מספק? אך לכאורה יש לישב הכא על דרך הפשוט דהכא אין אנו צריכים לנחותא כלל לסברא דספק. דהרי הכא אפשר דאין צריך כלל להך נפילה לשום דבר אחר אם לא לקנין. אמנם יש להעיר עפ"מ"כ המחנה אפרים בתירוצו על הקושי" מס"י רס"ח על ס"י קצ"ח הנוכח לעיל (אות ו) דיש לאמר דהאי דנפל הוא מפני שרוצה לשמרו וא"כ גם הכא לא הוי הוכחה ברורה אלא דמצד הספק יכול המוחזק לטעון שמא נתכונת שלא לזכות. וא"כ דהוי הוא מוחזק איך שייך למימר גלי דעת"י. וכש"כ (ואף דבאמת נחא משום דהוי דברים שבלב מ"מ הא גופא צריך עיון). ע"כ נראה ליישב עפ"מ"מ שפסק בשו"ע ח"מ רמ"ח סעי' ג' בחצר שאינה משתמרת בעינן שיהי' עומד בצד שדהו וגם יאמר זכתה לי שדה וכן העלה הה"מ בפ' י"ז מה' גזילה ואבידה ה"ח דזהו ג"כ דעת הרמב"ם, ובודאי קשה מדפריך הגמ' בב"מ י' הנ"ל במאי דמשני הכא במאי עסקינן דלא אמר אקני ופרכינן: ואי תקינו רבנן כי לא אמר מאי הוי? יעו"ש. והנה זה ודאי דד' אמות שתיקנו חכמים שיהי' כחצירו לא מסתברא כלל רק שיהי' להם דין חצר ולא יותר מחצר ובמקום שבחצר כעין זה לא הוי קונה גם בד' אמות לא מסתברא דליקני ככה"ג. וכיון דבחצר שאינו משתמרת אפי' עומד בצדו מ"מ בעינן שיאמר זכתה לי שדי וא"כ מאי פריך כי לא אמר אקני מאי הוי הא בודאי כיון דלא אמר אקני לא מסתבר דליקני וכמש"כ. וכן מצאתי שהעירו בזה התוס' והראשונים, ונראה לענ"ד ליישב דבאמת יסברו דבד' אמות בעינן שיאמר זכו לי ד' אמות. מיהו נראה דטעמא דמילתא דבעינן בחצר שאינה משתמרת שיאמר זכתה לי שדה משום דאע"ג דקיימא לן דחצירו של אדם קונה ליה שלא מדעתו מ"מ זה אינו אלא כמשתמרת משום דשיערו חכמים דודאי דעתו לזכות בהדבר של הפקר שיש בחצרו מפני שהרי בזכותו תתקיים בידו ואנו סהדי בהכי. אבל בחצר שאינו משתמר כיון שאינו בטוח אם יועיל שיהי' מתקיים בידו שאפילו: אם מתכוין לזכות אין אנו יכולים לשער ולידע בבירור שהוא מתכוין לזכות כיון שאפשר שלא תועיל לו זכותו. וכיון דהטעם דבעינן זכתה הוא שנדע שהוא רוצה לקנות מסתברא ג"כ דאם עשה גם שום גילוי דעת שהוא רוצה לקנות ג"כ מהני, וא"כ הכא בנידון דידן גבי ד' אמות הכי קאמר דתריך לן: הכא במאי עסקינן דלא אמר אקני וכלומר מדין חצר שאינה משתמרת שאינה קונה אפי' בעומד בצדה עד שיאמר זכתה לי, וע"ז הקשה לו המקשה ואי תקון רבנן כו' כלומר משום דהמקשה ס"ל דנפילתו הוי גילוי דעתא שהוא רוצה לזכות בזה וא"כ הוי כמו דאמר בפירוש זכתה לי מפני שזה הוא כל הטעם שאין אנו יודעים אם רוצה שתהא חצירו קונה לו והכא הרי גלי דעתיה ורוצה בזה בודאי ולא הבין מה שאמר לו בדלא אמר אקני וסבר דדעתו הוא אע"ג דבחצר שאינו משתמר מהני גלי דעתיה אפי' בדלא אמר מ"מ גבי ד' אמות שאני ובעינן דוקא אמירה בפירוש — ע"ז פריך שפיר ואי תיקון רבנן כי לא אמר מאי הוי, דכיון דתקון רבנן ד' אמות הוי כחצר שאינו משתמר דקונה לו מן הדין אם גלי דעת"י, וע"ז חוזר ומפרש לן דבריו הראשונים דמאי דעתך שיקנה אפי' היכי דלא אמר אקני מטעם דנפילתו הוי גילוי דעת"י שרוצה לקנות. אדרבה לא די שאינה נחשבת לגילוי דעתא לחזק הקנין דאדרבה עוד הוא מגרע כחו של קנין דכיון דנפל גלי דעת"י דבנפילה וכו' והוי כחצר שאינה משתמרת היכי דלא אמר זכתה לי שדי ולא גלי דעת"י, וא"כ לא קשה מידי מה שהערנו דכיון דגילוי דעתא הוי מטעם ספק לפי דברינו באות הקדום א"כ הכא דהוא מוחזק איך יועיל גילוי דעת"י, דזה אינו ענין כלל לכאן לפ"ד דכונתו במאי דאמר גלי דעתיה הוא להוכיח דהכא הוי דומי' דחצר שאינה משתמרת היכי דלא

הי' דעתו לקנות ולא אמר זכתה לי, ולא קנה כלל בהנפילה לא הוי הוכחה לזה (ואין זה דוחק בהמקשה לא ידע דברי המתרץ עד דאסברא לו דהרי הרשב"א בחידושו פירש בכה"ג הסוגי' בריש חולין עיין שם) — זה הי' נראה לענ"ד לאמר כישוב דבריהם, אלא מדוברי הראשונים המקשים על דעה זו דבעינן דוקא לאמר בפירוש, משמע מינייהו דזה פשוט אצלם דד' אמות קונה בכל גוונא אפי' דלא אמר אקני, והעלינו טעם דמהני גלי דעתא אפי' בזמן שהוא צריך לעשות מעשה הקנין האחרון שלא לצורך הקנין.

ט. ועפ"ז אפשר ליישב קושיית התוס' בב"מ דף י' ד"ה ד' אמות שהקשו דמאן דס"ל אפי' ברה"ר קונות לו ד' אמות מהא דפ' אלו נערות (ד' ל"א) גבי גונב כס בשבת דשקלינן וטרינן התם היכי משכחת לה איסור גניבה ואיסור שבת כאחד אי דוקא ברה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא, ומ"ד דד' אמותיו קונות לו ברה"ר ג"כ הרי באין איסור שבת וגניבה בבת אחת (עיין שם), ולפמש"כ דהיכי דעושה קנין אחר אע"פ שהוא צריך לו למלאכתו מ"מ מחשיבה גילוי דעתא דלא ניחא לו בקנין הקדום א"כ ה"נ גבי גנב כיון שהוא מגרר ויוצא הרי הוא מושך וגלי דעתו דמשיכה ניחא ליה דליקני ולא בד' אמות, ומשום הכי יתיישב הגמ' דקאמר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא, אבל באמת זה אינו דהוכחת התוס' דבגניבה לא תקינו רבנן ד' אמות מוכרחת היא דגבי גנב לא שייך כלל למידן הך סברא דגלי דעתו, דגילוי דעת שבוחר בקנין זה יותר מזולתו לא שייך אלא בלוקח או בזוכה, שאנו יודעים דעתו שהוא רוצה בקנינים ונוכל לתלות בזה ניחא ליה ולא בזה, אבל כגנב שרוצה לגנוב וליקח באיסורא בודאי לא שייך אצלו גילוי דעתו כלל דמאי איכפת ליה באיזה קנין יקנה כיון שסוף סוף באיסורא קא מטי לידו ומוכרחין דברי התוס' דבגנבה לא תקינו רבנן ד' אמות.

י. ובש"ך ס"י רמ"ג סעי"ק ט' כתב דאין דברי התוס' מוכרחין כ"כ שהם הוכיחו זאת מדאמרין התם אי דוקא ברה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא ולמ"ד דד' אמות קונות ליה ברה"ר הרי איכא גם איסור גניבה, וכתב הוא דאפשר לאמר דפירכא דגמ' אזלא אליבא כולהו אמוראי ומנייהו מאן דס"ל דלא קנה ד' אמות ברה"ר ולדידהו איסור גניבה ליכא וע"ש, ולפי דעתי לעיל נראה להוכיח דברי התוס' מוכרחים לפמש"כ דעצם עיקר פלוגתת תרתי לישנא דב"מ תלי בפלוגתת הבטה בהפקר דלמ"ד הבטה בהפקר קנה ס"ל דגלי דעתו מהני בנפילה ובודאי מאן דס"ל שינויא דגלי דעתו ס"ל דד' אמות קונות אפי' ברה"ר כמבואר בגמ', והנה בפ' המניח (כט:): אהא ההופך את הגלל וכו' דאר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות וכו' ומשני רב אשי כגון שהפכה לפחות משלשה ופי' רש"י דמטעם הבטה נגעו בה וס"ל כמ"ד הבטה בהפקר קנה דהגכהת פחות משלשה הוי הבטה (עיין לעיל באות ג) וא"כ לפי דברינו רב אשי ע"כ סבירא לו דגלי דעתו מהני בנפילתו וראיתו משום דהוי אומדנא דמוכח וע"כ סבירא לו בד' אמות תקינו לו רבנן ברה"ר ג"כ ורב אשי גופא דחק לשנויי בכתובות ל"א הנוכר הך מתניתין דהגונב כס היכי אתי חיוב שבת וגניבה כאחד כגון שצירף ידו למטה מג' טפחים וקבלה, ולדידיה בודאי הרי ס"ל דד' אמות של אדם קונות לו ברה"ר וא"כ למה ליה לדחוקי בשצירף ידו למטה מג"ט וכו' תיפוק לו דאיסור שבת וגניבה באין ע"י ד' אמותיו אלא ע"כ דבגניבה לא תקינו רבנן ד' אמות.

יא. והנה יש להסתפק בהא מילתא דד' אמות אם גם העכו"ם יש לו דין ד' אמות או לא. ושורש הספק הוא משום דכיון דרבנן תיקנוה יש לומר דתקנתא לעכו"ם לא תקינו רבנן, או דילמא שאני הכא מפני שהתקנה היא תקנה כללית כי היכי דלא ליתי לאנצויי ואם לא יקנה עכו"ם סוף סוף אתי לאינצויי, והנה תקנת החכמים בד' אמות הוא דעשאו כחצירו ואם נאמר דעכו"ם יש לו חצר יש להסתפק על ד' אמות ג"כ אבל אם נימא דעכו"ם אין לו חצר לא שייך כלל להסתפק בדין ד' אמות, ונראה דדבר זה אי עכו"ם יש לו חצר אי לאו תלי בפלוגתא אי חצר משום שליחות איתרביא אי חצר משום יד איתרביא, דלמ"ד חצר משום שליחות איתרביא בודאי עכו"ם לא שייך

דין חצר כלל דהא לאו בר שליחות הוא וא"כ לרידיה לכאורה נראה דליכא להסתפק בד' אמות וכו"ל, אלא דלמ"ד חצר משום יד איתרביא א"כ הואיל ואית ליה יד אית לו חצר הוא דאיכא לאסתפוקי בד' אמות, אמנות, אמנם לפימש"כ הכ"מ לתרץ מה שהעירו הראשונים (הבאנו דבריהם באות ח) דמאן דס"ל דבחצר שאינה משתמרת בעינן עומד בצידה ואמירת זכתה לי וכו' אמות לא בעינן כלל והטעם משום דכיון דהתקנה הוא דלא ליתי לאינצויי ואע"ג דלא אמר זכתה לי מ"מ שייך טעמא דלא ליתי לאינצויי ראינו דס"ל דכל היכי דטעמא דלא ליתי לאינצויי מגיעי אע"פ שאין שם דין חצר מ"מ קונין לו ד' אמות, א"כ אפי' למ"ד דחצר משום שליחות איתרביא ועכו"ם אין לו חצר מ"מ כיון דטעם ליתי לינצויי שייך ביה איכא למימר דיש ליה ד' אמות, ואפשר לדקדק על הקושי דנפל עלי' ליקני בד' אמות הא קיימא לן מניחין עני עכו"ם ללקט לקט שו"פ א"כ לוקמא בעני עכו"ם דאין לו ד' אמות אלא ע"כ דגם עכו"ם קונה בד' אמות מיהו ע"כ נראה לומר דדקדוק זה אינו דעדיפא הוי ליה לשנויי בעני קטן דאין לו ד' אמות אלא ע"כ דמסתברא ליה דמיידי בכל העניים, אמנם לפמש"כ הרמב"ם פ"ב מה' מתנות עניים הי"ח דמי שנטל מקצת פאה וכו' אין לו בה כלום היינו דקנסינן ליה אפי' ליקח ממנו מה שליקט כבר א"כ ליכא לאוקמא בקטן דקטן לאו בר קנסא הוא ואפשר שיש לקיים דקדוק הנ"ל אמנם גוף דברי רמב"ם צריכין עיון דרבינו הגר"א ז"ל הביא ירושלמי דמתניתין דאמרינן שאין לו אפי' מה שליקט כבר אתי' כר"מ ולשיטתיה דס"ל בשטר שיש בו ריבית קנסינן היתרא אטו איסורא וא"כ איך פסק הרמב"ם הכא דקנסינן היתרא אטו איסורא כר"מ ובפ"ח מ' מלוה ולוה גבי שטר שיש בו רבית פסק כרבנן דגובה את הקרן ולא קנסינן ליה? ונראה לענ"ד דמג' דילן הוכיח הרמב"ם דפלגינן אירושלמי וס"ל דבכה"ג דפאה כו"ע מודו דקנסינן היתרא אטו איסורא דהא בב"ק אמר גבי פלוגתא דגלל קאמר רב דהתם כו"ע ס"ל דקנסינן היתרא אטו איסורא משום דקרן גופי' קמויק והרמב"ם בפ"י המשנה כתב הטעם דנוטלין מהעני אפי' מה שליקט כבר משום דמכסה הוא את הפאה מעיני עניים אחרים ועושה שלא כשורה א"כ הכא ג"כ קרן גופי' קמויק וס"ל לתלמודא דידן דבכה"ג כו"ע מודו לכן לא ס"ל כהירושלמי דמפליג בזה בין ר"מ לרבנן כיון שסוגית תלמודא דידן סותרו וייתישבו דברי הרמב"ם כטוב.

הואיל וד' אמות לאו בר שליחות הוא וא"כ לרידיה לכאורה נראה דליכא להסתפק בד' אמות וכו"ל, אלא דלמ"ד חצר משום יד איתרביא א"כ הואיל ואית ליה יד אית לו חצר הוא דאיכא לאסתפוקי בד' אמות, אמנות, אמנם לפימש"כ הכ"מ לתרץ מה שהעירו הראשונים (הבאנו דבריהם באות ח) דמאן דס"ל דבחצר שאינה משתמרת בעינן עומד בצידה ואמירת זכתה לי וכו' אמות לא בעינן כלל והטעם משום דכיון דהתקנה הוא דלא ליתי לאינצויי ואע"ג דלא אמר זכתה לי מ"מ שייך טעמא דלא ליתי לאינצויי ראינו דס"ל דכל היכי דטעמא דלא ליתי לאינצויי מגיעי אע"פ שאין שם דין חצר מ"מ קונין לו ד' אמות, א"כ אפי' למ"ד דחצר משום שליחות איתרביא ועכו"ם אין לו חצר מ"מ כיון דטעם ליתי לינצויי שייך ביה איכא למימר דיש ליה ד' אמות, ואפשר לדקדק על הקושי דנפל עלי' ליקני בד' אמות הא קיימא לן מניחין עני עכו"ם ללקט לקט שו"פ א"כ לוקמא בעני עכו"ם דאין לו ד' אמות אלא ע"כ דגם עכו"ם קונה בד' אמות מיהו ע"כ נראה לומר דדקדוק זה אינו דעדיפא הוי ליה לשנויי בעני קטן דאין לו ד' אמות אלא ע"כ דמסתברא ליה דמיידי בכל העניים, אמנם לפמש"כ הרמב"ם פ"ב מה' מתנות עניים הי"ח דמי שנטל מקצת פאה וכו' אין לו בה כלום היינו דקנסינן ליה אפי' ליקח ממנו מה שליקט כבר א"כ ליכא לאוקמא בקטן דקטן לאו בר קנסא הוא ואפשר שיש לקיים דקדוק הנ"ל אמנם גוף דברי רמב"ם צריכין עיון דרבינו הגר"א ז"ל הביא ירושלמי דמתניתין דאמרינן שאין לו אפי' מה שליקט כבר אתי' כר"מ ולשיטתיה דס"ל בשטר שיש בו ריבית קנסינן היתרא אטו איסורא וא"כ איך פסק הרמב"ם הכא דקנסינן היתרא אטו איסורא כר"מ ובפ"ח מ' מלוה ולוה גבי שטר שיש בו רבית פסק כרבנן דגובה את הקרן ולא קנסינן ליה? ונראה לענ"ד דמג' דילן הוכיח הרמב"ם דפלגינן אירושלמי וס"ל דבכה"ג דפאה כו"ע מודו דקנסינן היתרא אטו איסורא דהא בב"ק אמר גבי פלוגתא דגלל קאמר רב דהתם כו"ע ס"ל דקנסינן היתרא אטו איסורא משום דקרן גופי' קמויק והרמב"ם בפ"י המשנה כתב הטעם דנוטלין מהעני אפי' מה שליקט כבר משום דמכסה הוא את הפאה מעיני עניים אחרים ועושה שלא כשורה א"כ הכא ג"כ קרן גופי' קמויק וס"ל לתלמודא דידן דבכה"ג כו"ע מודו לכן לא ס"ל כהירושלמי דמפליג בזה בין ר"מ לרבנן כיון שסוגית תלמודא דידן סותרו וייתישבו דברי הרמב"ם כטוב.

הואיל וד' אמות לאו בר שליחות הוא וא"כ לרידיה לכאורה נראה דליכא להסתפק בד' אמות וכו"ל, אלא דלמ"ד חצר משום יד איתרביא א"כ הואיל ואית ליה יד אית לו חצר הוא דאיכא לאסתפוקי בד' אמות, אמנות, אמנם לפימש"כ הכ"מ לתרץ מה שהעירו הראשונים (הבאנו דבריהם באות ח) דמאן דס"ל דבחצר שאינה משתמרת בעינן עומד בצידה ואמירת זכתה לי וכו' אמות לא בעינן כלל והטעם משום דכיון דהתקנה הוא דלא ליתי לאינצויי ואע"ג דלא אמר זכתה לי מ"מ שייך טעמא דלא ליתי לאינצויי ראינו דס"ל דכל היכי דטעמא דלא ליתי לאינצויי מגיעי אע"פ שאין שם דין חצר מ"מ קונין לו ד' אמות, א"כ אפי' למ"ד דחצר משום שליחות איתרביא ועכו"ם אין לו חצר מ"מ כיון דטעם ליתי לינצויי שייך ביה איכא למימר דיש ליה ד' אמות, ואפשר לדקדק על הקושי דנפל עלי' ליקני בד' אמות הא קיימא לן מניחין עני עכו"ם ללקט לקט שו"פ א"כ לוקמא בעני עכו"ם דאין לו ד' אמות אלא ע"כ דגם עכו"ם קונה בד' אמות מיהו ע"כ נראה לומר דדקדוק זה אינו דעדיפא הוי ליה לשנויי בעני קטן דאין לו ד' אמות אלא ע"כ דמסתברא ליה דמיידי בכל העניים, אמנם לפמש"כ הרמב"ם פ"ב מה' מתנות עניים הי"ח דמי שנטל מקצת פאה וכו' אין לו בה כלום היינו דקנסינן ליה אפי' ליקח ממנו מה שליקט כבר א"כ ליכא לאוקמא בקטן דקטן לאו בר קנסא הוא ואפשר שיש לקיים דקדוק הנ"ל אמנם גוף דברי רמב"ם צריכין עיון דרבינו הגר"א ז"ל הביא ירושלמי דמתניתין דאמרינן שאין לו אפי' מה שליקט כבר אתי' כר"מ ולשיטתיה דס"ל בשטר שיש בו ריבית קנסינן היתרא אטו איסורא וא"כ איך פסק הרמב"ם הכא דקנסינן היתרא אטו איסורא כר"מ ובפ"ח מ' מלוה ולוה גבי שטר שיש בו רבית פסק כרבנן דגובה את הקרן ולא קנסינן ליה? ונראה לענ"ד דמג' דילן הוכיח הרמב"ם דפלגינן אירושלמי וס"ל דבכה"ג דפאה כו"ע מודו דקנסינן היתרא אטו איסורא דהא בב"ק אמר גבי פלוגתא דגלל קאמר רב דהתם כו"ע ס"ל דקנסינן היתרא אטו איסורא משום דקרן גופי' קמויק והרמב"ם בפ"י המשנה כתב הטעם דנוטלין מהעני אפי' מה שליקט כבר משום דמכסה הוא את הפאה מעיני עניים אחרים ועושה שלא כשורה א"כ הכא ג"כ קרן גופי' קמויק וס"ל לתלמודא דידן דבכה"ג כו"ע מודו לכן לא ס"ל כהירושלמי דמפליג בזה בין ר"מ לרבנן כיון שסוגית תלמודא דידן סותרו וייתישבו דברי הרמב"ם כטוב.